

RAZGOVORI IN RAZGLEDI

LIST ŠTUDIJSKEGA KROŽKA ZA SLOVENSKO KULTURO - RESEARCH CENTRE FOR SLOVENIAN
CULTURE - TORONTO, 61 Mc FARLAND AVE, ONTARIO, CANADA. št. 1. Januar 1955

NA POT

Dr. V. Brumen je zapisal v Slovenski besedi (št. 7-8) med drugim tudi tole: Če je problem tu, je treba o njem razpravljati, kakor vemo in znamo, in če je razpravljanje nekoliko težje, se je treba pač potruditi, da ga umamo, ne pa potiskati glavo v pesek, da problema ne vidimo, ali čakati, da ga bo kakša dobra vila za nas rešila" (str. 102)

Ves svet se nahaja danes v duhovni krizi, ki ni samo pravnega značaja, marveč kaže vse znake, da je miselni razvoj grške dialektike preživel svoj čas in se bo moral umakniti novi dobi sinteze.

V tej prehodni dobi, ki bo morda trajala še sto let, je naša naloga, da najdemo novim spoznanjem izraznih sredstev, jih točneje opredelimo in na podlagi teh dognanj celotno svojo kulturo premislimo in preoblikujemo ter jo tako rešimo v bodočnost.

Pri tem delu naj nas vzpodbuja poziv kardinala Suharda: "Ni vaša naloga, krščanski misleci, da sledite, marveč, da vodite. Ne zadržite, da ste učenci, postati morate učitelji. Ni več dovolj posnemati, treba je iznajti."

Zaradi pomanjkanja svobodnega vseučilišča ter neposrednega stika vseh tistih, ki se zanimajo za sodobno duhovno življenje, bomo skušali to vrzel nekoliko zamastiti z izdajanjem "Razgovorov in razgledov".

Zamisel je naslednja: List, ki ga bodo dobivali vsi, ki se za tako delo zanimajo, naj bi nadomeščal seminarje. Služil naj bi razpravljanju o sodobnih duhovnih problemih z objavo kratko skiciranih referatov in navodbo literature. Po prejemu lista naj bi vsakdo nanizane misli premislil, po možnosti pregledal tudi kaj slovetva, potem pa napisal svoje misli uredniku, ki jih bo objavil kot debato. V "Razgledih" pa bi strokovnjaki poročali o sodobnih dolih in novostih s svojih področij. Vsebinsko odgovornost za sestavke nosi pisec, ki bo tudi odgovarjal na opombe in pomisleke, ki bodo sporočeni uredništvu.

R. Čuješ

AVGUŠTIN IN SODOBNOST

O Avguštinovem vplivu na srednji vek govoriti je odvoč, ker ni skoraj tisoč let obvladal le filozofije in teologije, marveč v veliki meri tudi vsakdanje življenje.

Avguštin je bil življenjski filozof, ki ni filozofiral odmaknjen od sveta, marveč sredi stalnih borb z noštetimi zmotami in preobložen z vodstvom svoje skofije. Ljubiteljji sistematike ga podbenjujejo, ker pozabljajo, da je naloga sejalca bistveno drugačna kot naloga zanjca, ki je pobral v žitnico in razdelil po koscah plodove skoraj tisočletno rasti in zorenja.

Kot tak nam je Avguštin zlasti blizu danes, ko stojimo zopet ne samo na snovnih razvalinah, marveč tudi na duhovnih kot Avguštin v zadnjih dneh zapadnega rimskega cesarstva. Tudi danes potrebujemo sejalcev, ker vse kaže, da je že v končni stopnji svojega možnega razvoja dosežena kultura, ki so jo začeli Grki in katere duhovni velikan je bil tudi Avguštin. Vse kaže, da so razne razstrelitve atomskih in vodikovih bomb le medla spremiljava duhovne revolucije, ki jo doživljamo, a se je niti izbora enstva skoraj nič ne zaveda.

Avguštin nam je danes blizu tudi kot veliki borec za resnico. Kljub temu, da je bil sam krotke narave, ga je čas s svojimi zmotami držal v borbi do zadnjega. Tudi danes je življenje posejano z zmotami v načelnem in tudi praktičnem življenju. Toda kot so Avguštinu prav nasprotovanja pomagala, da je se bolj točno določil svoje stališče, tako naj bodo sodobne zmote tudi nam v pomoč, da našo resnico in spoznanja ne bodo samo prevzeta in malo spoštovana dediščina, marveč v borbi prisvojen na osebna lastnina. Pri tem pa si prizadevajmo ohraniti tudi Avguštinovo vodilo:

"Pobijajte zmote, toda ljubite tisto, ki so v zmoti!"

Sodobnost je danes duhovno in družbeno razklana. Avguštin je zelo ljubil nasprotja, toda vedno jih je družil s svoje duhovne močje v višje enote (n. pr. povdarek osebne vesti in objektivno avtoriteto Cerkve). Tudi sodobnost potrebuje glasnikov sintezo. Specializacija je napredovala na vseh področjih do take mere, da bo ubila duha, če se človeštvo ne bo povrnilo k veri in filozofiji ter iz njune celotnosti zopet našlo smisel svetovnega dogajanja in lastnega življenja.

Kakor je slovenski filozof Franco Veber pravilno povdaril v svoji knjigi o sv. Avgustinu (Ljubljana 1931, str. 88), je postavil Avgustinov pojem milosti božje kot temeljni pojem vsake znanstvene spoznavne teorije in vsake znanstvene otike. Tudi za sodobnost je že skrajni čas, da se odpravimo brezuspešnemu poizkusu razumeti višje iz nižjega, sestavljeno iz enostavnega. Pot do spoznanja vodi od višjega k nižjemu, od celote k delu in ne narobe. Sv. Trojica mora postati temelj vsega duhovnega življenja in mistično telo Kristusovo temelj družbenega življenja, če hočemo ostati še pri življenju.

Sv. Avgustin nam mora biti tudi svetel vzor osebe, ki se spoznane naloge ni ustrašila, marveč se je povzela v službi skupnosti (oblikovanje katoliškega nauka, obramba Cerkve, vodstvo škofije).

V onem pa, kot sem že deloma omenil, se naša doba razlikuje od Avgustinove: stojimo namreč v zadnjem obdobju tako imenovane zapadne kulture in na pragu novega kulturnega porajanja, ki bo oblikovalo bodoča stoletja.

Mladina je znana, da ima dober posluš za sodobnost in za v sodobnosti v zametu dano bodočnost. Bojim pa se, da za slovensko izobražensko mladino v svobodnem svetu to ne drži.

Doslej so bila brez vsakega uspeha moja prizadevanja vzbuditi zanimanje za prihajajoče v letih bivanja v Gradu kot tudi prva leta v Torontu, brez odziva pisanje v Nasi vozi, ki jo je prebiralo vsaj okrog sto mlajših slovenskih izobražencev.

Brez odziva je ostal poziv dr. Mihelčiča, naj bi se ustanovilo slovensko znanstveno društvo v zamejstju.

Revija Vrednote ni doživela odziva, ki bi ga morala. Morda je bo rešila slovenska kulturna akcija v Argentini. Toda kljub temu ni veliko upanja, da bi kdo od sodelavcev izstopil iz starih tirnic in tvegala novo pot.

Večina se vrtimo okoli svojega malega jaza, smo zadovoljni, da imamo stroho in kruh, morda se družimo, da včasih obujamo spomine na bilo Ljubljano in sončno Italijo, da pretresemo in prenosemo malo novic in ne prerodko tudi opravljanja, da včasih se tudi kaj narodimo za "skupnost", kakor lepo pravimo - čeprav kodaj pa kodaj bolj zato, da bi drugemu ponagajali kot pa zaradi tega, ker je stvar sama dobra. Z izgovori za nedelo - mislim rečno kulturno delo - smo dobro založeni in se smatramo za za kulturne junake, če od časa do časa pasivno prisostvujemo kakomu predavanju. Iz dnova v dan postajamo bolj in bolj duhovni mrličii. Samo vori se moramo zahvaliti, da nismo še bolj propadli.

In vendar gre za usodne stvari za slovenski narod in za nas kot poslušce.

Filozof Karl Jaspers je izjavil v predavanju "Sodobna Evropa" v Ženevi 1. 1946: "Celotna dosedanja zgodovina se zaključuje. Postaja spomin in njeno poznanje duhovno vzgojno sredstvo. Vsi pogoji se so tako spremenili, da zadobiva zgodovina v celoti popolnoma nov značaj. Vsak narod se mora sprijazniti s tehniko in njenimi posledicami ali pa izumreti. Drugo poti ni." (Europa der Gegenwart, Wien 1947, str. 35/36).

Kolikor zadeva našo dosedanja zgodovina, nas je Kidrič upravičeno imenoval "kulturno zamudnike". Tudi narod smo postali bolj zato, ker nismo bili taki kot drugi kot pa po lastni kulturni tvornosti (nekoliko izjemo predstavlja morda baročna doba).

Kot vse kaže, se nastavki nove dobe taki, da imamo prav Slovani možnost postati ne samo ponavljalci tujih slogov kulture, marveč tudi njih oblikovalci.

Toda za tako ustvarjalno oblikovanje je treba postaviti poleg pravne obnove najprej filozofsko temelje.

Doma so pogoji za tako duhovno rast preveč neugodni, ker je pritisk materializma premočan in stik s svobodnim svetom preveč oviran.

Tako preostane za to delo poklicana slovenska inteligenca v svobodnem svetu - kljub neugodnim življenjskim prilikam, v katerih večina živi.

Sv. Avgustin je pravilno spoznal, da ima človek poleg svoje osebne naloge tudi še družbeno nalogo in da more doseči osebno rešitev le, če izpolni tudi svojo družbeno nalogo. Kruto samoprevare in zanikanje ne samo lastne narodnosti, marveč tudi katolištva predstavlja izolacionistična miselnost, ki se je v veliki mori zajedla v naše izobraževanje v zamejstju.

Kakorkoli so tudi skušano otopati in varati samega sebe, dejstvo ostano, da je pred vsakim podincem in pred nami kot celota naloga: Izraziti slovensko kulturo v dimenzijah novoga časa in tako sedolovati kot orači in sejanci pri novem razvoju v krvi in trpljenju očiščenega slovenskega naroda, ki bo dozorl v pozitivno opredelitev svoje narodnosti.

Če ne bomo pomagali te nalogo reševati po svojih najboljših močeh, je bilo zaman naše življenje in Cankarjev Kurent bo še vedno upravičeno zatrjeval, da mu tudi Bog Kristus ne more pomagati, ker je - Slovenec. Za božjo milost in pomoč, ki je neobhodno potrebna zlasti pri vsakem ustvarjalnem delu, je naroc lastni napor nujno izhodišče in oprisoč božjega vposoga.

R. Čujoš.

SLOVENSKI PROGRAM

Dvegovor Adama in Eve.

Če bi - v podobi govorjeno - primerjali prevladujočo smer duhovnega razvoja zapadno evropskega kulturnega kroga od Sokrata do naših dni noskemu glasu, kaže mnogo znamenj, da bodo norda (razvoj v to smer pa ni sam po sebi nujen) znaneci označevali duhovno usmerjenost bodočih stoletij ženski odgovor noskemu glasu. Moni vsaj se odkriva duhovna pot človeštva tako prostorno (nasprotje med vzhodno in zapadno kulturo) kakor tudi časovno kot tisočletni dvegovor Adama in Eve. Njuni potonci ga izgovarjajo v odsokanih stavkih, ki jih mnogo-krat norda niti sami povsem ne doumejo, katerih smisel se odkriva šele po stoletjih in tisočletjih. (Gottfried Eberz je zapisal l. 1929. v katoliki reviji Hochland, da kaže celotni kozmos dvojnost, ki doživlja šele na stopnji človeka svoje osmislenje v ljubezni, ki daje dvema osebnostima različni spola kljub in prav zaradi njune tipične in nezapeljive razlike zavest onote." In če se, kot se skoraj zdi, nonjujeta spola ciklično v prvonstvu, če se nonjujejo velika ženska in noska obdobja, bi bilo nisliti, da je izročena sedaj gonu onoga, sedaj drugega spola gojitelj in talnaceenje skrivnosti ter vodstvo k njeni dopolnitvi, ter da izgubi vsak spol prvonstvo v korist drugega, brž ko ne izpolnjuje več svoje naloge.")

Adam

Tipična poteza noskega glasu je abstrakcija, predmetnostna usmerjenost, ki je stalno v novarnosti, da izgubi smisel za podine v splošnem, da pretirava ločitev med posameznimi stopnjami stvarstva, da pretirava mehanično zakonitost, ki je božje bivanje in svobodna volja samo notita, da lopi na čutno zaznavno, kar vodi v materializem.

Eva

Tipična poteza ženskega glasu je intuicija, vsebina, ki v svoji skrajni obliki ne najde več izraznega sredstva, ticanje v enkratnem, ki izgubi smisel za solosno.

Dvegovor

Dokler priznavata oba glasova kljub ohranitvi svoje svojskosti in kljub prevladujočem vodstvu sedaj onoga pa zopet drugega tudi drugemu glasu pravico do čutnega in prostora na soncu, moramo govoriti o razgovoru, o dialogu. Ko pa eden ali drugi vidi samo sebe ter prezre, da sta oba sestavni del ista melodije, se sprovrže razgovor v propir, dialog v dialotiko, revolucije in art.

Privzem rozkosti

V tej podobi govorjeno je bilo obdobje novega veka priostritev noskega glasu, privzem rozkosti, ki ne prenese dopolnila ženskega glasu. Odgovor sbveda ni izostal. Berba za emancipacijo ženo je rezek ženski glas, ki hoče prevpiti noskega, ki pa tudi v tej obliki ne bo sposoben talnaceenje božjih skrivnosti.

Če ne bo v zadostni meri upošteval moškega glasu, bo vodil v vsaj tolikšen kaos, v kakršnega nas je privedel rezek moški glas. Enoglasnost, ki bi pa vendar izražala polnost melodije, je prihranjena samo Bogu. De neko mora je bo človek doložen po poveličanju. Toda tu na zemlji nam je kot življenjska naloga dodeljen dyospev. Zaradi unske in pravno oslabiljenosti kot posledice izvirnega groja se večja ali manjša nesoglasja med obema glasovema sicer stalni delež našega življenja. Toda s sodelovanjem z božjo milostjo, ki nam jo je zaslužil Kristus, Bog in človek, se moramo izogibati dialektiki, ki vodi v smrt in se vodno, tudi po kaki trenutni večji disharmoniji, vračati k dialogu, ki omogoča polnost življenja.

Naravnemu redu odgovarja sicer rahla premoč moškega glasu v vodstvu družbenega življenja. To pa ne pomeni manjše vrednosti ženskega glasu, narvoč enako vredno, samo različno opravilo v harmonični celoti. Od moza saroga je odvisno, ali bo svoje vodstveno vlogo obdržal ali ne. Obdržal pa je bo le, če bo priporočno upošteval ženo in ji dal možnosti, da izpolni svoje svojske naloge v službi celote. Vsako zapostavljanje ali zatiranje žene stavlja njegovo lastno vodilno vlogo prej ali slej na kocko. Družbeno in kulturno življenje pa mora samo po sebi uspevati tudi ob lahni prevladovanju žene v družbenem in kulturnem življenju. Znani stavok na prvih straneh Geneze je n. pr. odraz take dobe: "Zaradi tega bo nož zapustil očeta in mater in se bo pridružil ženi."

Prava ocenitev politike

V teh zadnjih sto letih je postalo tudi jasno, da politična vprašanja, ki se bila v ospredju ob rojstvu novega veka, niso gledano na daljšo dobo najbolj odločilna. Politika je samo del družbenega življenja. Nodvomno ima tudi politika v celotnosti kulture svoje pomembnosti in vrednosti, toda večinoma je bolj pogojena od ostalih področij kulture kot obratno.

Sodobni slovenski program

Zato sodobni slovenski program ne more ostati omejen na bolj ali manj politični program, kakor je bil l. 1948., narvoč mora zajeti globlje. Biti mora poskus, v njihovih silnicah razvijati lastno narodno kulturo ter tako tudi notranje zoreti v narod, na drugi strani pa pravočasno spoznati in zajeziti silo, ki bi utegnile v svoji enostranosti zopet voditi v dialektiko in smrt.

Razmere za tak razvoj so danos ugodne.

Revolucija je odpihnila v našem narodu z dnovnega roda površinska vprašanja ter postavila usodni ali-ali skoraj vsakomu osobno na svetovno nazorsko, na verskem področju, ki je v celotni kulturi temeljno in prvenstveno. Vsi so preostali novorni Torži okusajo danos na lastni koži, da v materializmu in brezboštvo ni človeka dostojnega življenja. Če morda mnogim še nedostaja nove vsebine življenja, duhovno se pripravljani na nove sotev. Da, naša narodna njiva je globoko preorana in seme, ki bo padlo v te brazde, bo rodilo steteron sad. Revolucija in bojunstvo briseta tisočletno pokrajinsko moje, krepita zavest enotnosti slovenskega naroda v vsch slojih ter navozujeta novih stikov med domovino, našimi manjšinami v tujih državah ter izsoljenici.

Vse to se okoliščino, ki nam kljub grozoti časa potrjujejo in utrjujejo upanje v boljše bodočnost našega naroda ter vlivaje zaupanje v bodočo, ki jih je l. 1938 zapisal dr. Anton Korosec: "Pot našega naroda se solo začinja. Ne v zaton, temveč v življenje, z vero v Boga in saroga dobe", da ne bodo samo vzpodbudno besede, narvoč dejstvo.

R. Čučejš

KULTURNA FILOZOFIJA

Razpored referatov: 1) Kaj je kultura? 2) Kulturna področja. 3) Vera - pravnost. 4) Filozofija - ostale znanosti. 5) Umetnost. 6) Družbo: družina, pleto, narod, kulturni krog, človeštvo. 7) Pravo, država, naddržavna zveza. 8) Gospodarstva. 9) Vzgoja.

Kulturna filozofija: Celokupnost znanstvenih spoznanj o kulturi, njenom bistvu, razčlenitvi, o medsebojnem vplivu poodnih področij, o nastanku in razpadu poodnih kultur. Kot posebna znanstvena panoga solo po 18. st.

Kaj je kultura ?

Besedo uporabljamo različno: duhovna, snovna, srčna, ljudska, visoka, kultura bacilov, agrilkultura itd. Prva znana raba kot naslov knjige "De agricultura", toda že Cicero uporablja besedo za duhovno življenje: cultura animi philosophia est.

Bistveno za pojem kulture je gojitev od naravnega stanja k višjemu. predpostavlja naravo kot izhodišče in obonem kot omejitve možnosti razvoja ter cilj (kulturni ideal) kot vedilo gojitve - pri človeku njegova bogopodobnost.

Ožji pomen: vera, znanost, umetnost.

Širši pomen: celokupna človekova ustvarjalna dejavnost v smeri kulturnega ideala.

Civilizacija: civitas - življenje v urejeni družbi. V romanskih jeziki in anglosceni se rabi tudi za pojem kulture, slovanski jeziki in nemščina razumejo pod njim zgolj tehnično plat kulture.

Nosilec kulture je človek kot razumno, svobodno in družno bitje.

Vzroki kulture so sposobnosti in potrebe človeka.

Pogoji kulture: zemlja kot okolje, rasa kot nosilec dednih lastnosti, itd.

Nihanje: Kulturno življenje nikdar ne miruje. Roden je razvoj od zajetja vodilnih idej v veri do postopne osamosvojitve posrednih kulturnih področij, ki konča zaradi človekove slabosti mnogokrat s popolnoma uničenimi področji, kar je onako razpadu kulture. Razvoj ni neizbežna zakonitost, marveč zavisi od нравnih sil posrednih narodov kot nosilcev določene kulture. Na to nihanje vplivajo notranji (postopno dozorevanje posrednih področij) in zunanji razlogi (vplivi drugih kultur, vojske itd.), odločilnejši so notranji. V celoti kulture redno prepladuje za določeno dobo eno področje, ki vtisne svoj pečat tudi ostalin - slog časa.

Tvorci kulture: narod je najnižja enota samostojne kulture. Posredni - geniji so kristalizacijske točke, kjer se potencialna kultura naroda dejansko izrazi. Dokler je kultura naroda močna, opazamo redno določen družbeni stan, ki jo kot pooblaščenec celote posebej goji.

Kultura je organsko zgrajena. Plemena oz. njih sledovi očitujejo nekatere svojskosti v sicer enotni narodni kulturi (naročja), narodno kulturo pa predstavljajo zopet kljub svojim posebnostim višje zaključno enoto, ki jo imenujemo kulturni krog. Kulturni krogi imajo zopet nekatere skupne poteze, tako da smemo kljub mnogim razlikam med njimi govoriti o enotni človeški kulturi.

Slovstvo: J. Dierkes, Kultur und Religion, 1925.

J. Niederrmann, Kultur, Werden u. Wandlungen d. Begriffs und seine Ersatzbegriffe von Cicero bis Herder, Firenze 1941.

A. Dempf, Kulturphilosophie, Oldenburg-München-Berlin 1932.

M. Grabmann, Die Kulturphilosophie d. hl. Thomas von Aquin, 1925.

T.S. Eliot, Notes towards the Definition of Culture, London 1948.

KULTURNA PODROČJA

Razčlenitev kulture

Človek predstavlja enoto zase. Kljub temu različno viden: duhovno, duševno in telesno plat, v enotnem telesu organo, krvni obtok in živcevjo. Vsi so medsebojno povezani in odvisni, toda vsak ima svoje lastno opravilo. Podobno je pri kulturi: vse področja se med seboj prepletata, medsebojno vplivanje je vsostransko in istocasno. Razlikujemo naslednja bolj ali manj zaključena področja:

Vera, filozofija in ostale znanosti, umetnost (kultura v ožjem smislu), družbeno organizacijske področja (zakon, družina, plemo, narod, kulturni krog, človeštvo, občina, okraj pokrajina, država, naddržavne zveze), gospodarstvo. Vsako teh področij je podrejeno npravnosti in pravu, docil posreduje celotno kulturo novemu rodu vzgoja.

- Vera : Voz človeka z Bogom. Človekova nestalnost in nepopolnost dobiva podlago v Bogu, Stvarniku in Ohranjevalcu. Vera posreduje razodeto resnico o Bogupodobnosti, grehu in odrešenju, o večnem rodu, smislu življenja, pravicah osebe pa tudi njenih dolžnostih do družbe, o pravicah oblasti pa tudi njenih mejah, itd.

Filozofija in ostale znanosti: Človekovo naravno umsko spoznanje vsoga po zadnjih vzrokih ali razumsko dojetje vsoga kot enote. Podrobnejše znanje o podlinih stvarih nudijo znanosti; zaradi preglednosti jih delimo:

- a) prirodoslovne znanosti: preučujejo naravo;
- b) dušoslovne ali družboslovne znanosti: preučujejo, kar je pogojeno po človekovi duševnosti in družni naravi;
- c) duhoslovne znanosti: preučujejo vse, kar zadeva duha samega (logika, spoznavna teorija itd.).

Vse znanosti temelje zavestno na določeni filozofiji (za sistematizacijo je najbolj odločilna spoznavna teorija!) ter se bolj ali manj samo razčlenitev končnih spoznanj filozofije, kar potrjuje že zgodovinski razvoj (postopna osamosvojitve podlinih ved).

Umetnost: Človek si ustvari v umetnosti svoj svet, ki je omejen in pregleden. Umetnost v širšem pomenu vključuje vse, kjer določajo potek svobodnega dojanja (tudi vzgoja, politika itd.), v ozjem: izražanje duhovne vsebine v čutno zaznavni obliki. Po sredstvih izražanja je delimo v besedno (loposlovje vseh vrst), stavbarstvo, kiparsko, slikarsko, glasbeno, mimično (ples). Druga delitev: v prostorno (stavbarstvo, kiparstvo, slikarstvo) in časovno (loposlovje, glasba, mimika).

Družbena plat: Družba je organsko zgrajena. Notranje življenje prevladuje v zakonu, družini, plemenu, narodu, kulturnem krogu, človeštvu, organizacijsko v občini, okraju, pokrajini, državi nadržavnih zvezah inorda kodaj v svetovni državi. Cerkev je sociološko občestvo katolicánov in vsebuje poleg nadnaravnih lastnosti tudi družbene svojskosti.

Gospodarstvo: Preskrba s snovnimi dobrinami, sredstvenoga značaja. Kadar postane gospodarstvo sobi namen in gospodarsko dobrino (denar) najvišje, za katere je možno kupiti tudi prepričanje, čast, postenje, je pravi red postavljen na glavo.

Nravnost in pravo: Vplivata neposredno na vsako področje (primer: krvni obtok in živčni sistem v telesu). Nravnost: stremljenje, vedno in povsod uresničiti objektivni red, ki je obvezni ideal. Pravo: prizadevanje, določiti ta objektivni red s pravnimi podpisi, da se omogoči življenje v družbi.

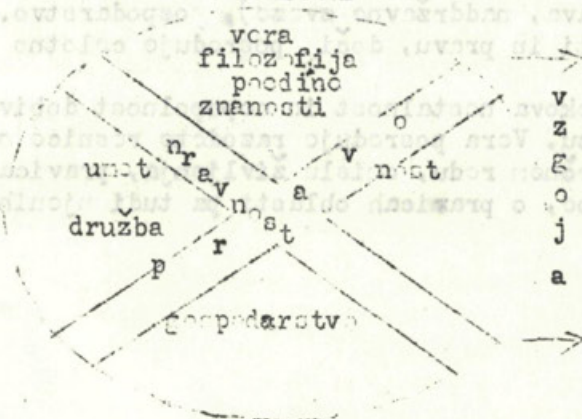
Vzgoja: Oblikovanje osebnosti s posredovanjem dosežanj kulture novemu rodu. Najvažnejši činitelj je družina, ker so vplivi v zgodnjih letih najodločilnejši. Šole in vzgojni zavodi se samo del organizirane vzgoje. Vzgojnih činiteljev je veliko: zunanje prilike, ljudje in okolja, tisk, kino, radio itd.

Vsa ta podlana področja predstavljajo življensko enoto in celoto. Spremembe na enem področju povzročajo spremembe na ostalih; eno področje navadno v določenem času prevladuje in bolj kot ostala po svoje obarva vsa področja.

Slovstvo: Poleg že navedenoga še: O. Spann, Gesellschaftsphilosophie, Berlin 1934
O. Spann, Gesellschaftslehre, Leipzig 1930

P o n a z o r i t e v

celotnost kulture

Elipse predstavlja celotnost kulture. Oblika elipse je bila izbrana, da se izrazi plognost, ki se javlja na vseh področjih (n.pr. individualizem-kolektivizem). Vse to tem priznajo. Nravnost in pravo prepletata celotno kulturo, kar ponzoruje diagonalno logo. Vzgoja posreduje celotno kulturo novemu rodu v času, kar je ponzorjeno s puzicicami.

FOGLED V REVIIJE

Enil Fiedler (Berlin), Zeitloses und Zeitbedingtes in Christentum.
Schönere Zukunft, 3. in 10. oktobra 1937.

Župnik Fiedler klaga v svojih izvajanjih odproti oči, da je tudi na krščanstvu mnogo časovno in družbeno pogojenega. Zlasti za prehodno dobo, kakršna je naša, je važno, da znamo ločiti med bistvenim, kar je treba ohraniti, in nebistvenim, ki ne sme postati ovira za oblikovanje bodočnosti. Vsebina je navedena po smislu.

V znanosti nikomur ne pride na misel, da bi se povračal nazaj. Pač pa v veri (nacionalno vero). V svetovnem nazeru ostane vedno nekaj, česar ni mogoče dokazati, kar nore prenesti edino vero. Pri veri pa je udeležena tudi volja. Zato nore vse, kar vpliva na človekovo duševnost, vplivati ugodno ali neugodno tudi na človekovo vero. Zato širjenje vere ni odvisno samo od označevanja verskih resnic, marveč tudi od okolice, ki ljudi pripravijo do poslušanja. Zato mnoge stvari ocenjujemo pod tem vidikom. Kristus je n. pr. pod tem vidikom obsodil bogastvo. Njegova obsodba ni niti verska, niti socialna niti gospodarska, marveč svarilo, kor je bilo takrat ovira za pripravljenost sprejeti krščanstvo. Danes je gotovo večja nevarnost za vero ubožstvo. Kadar koli vrednotimo pod določnim vidikom, ima tako vrednotenje samo relativno vrednost.

Razširjevalci vere so največ ukvarjali z najtežjimi ovirami, ki morejo biti ideje, navade, značaji ali celo taka skupina ljudi. Tako vidimo iz evanĝelijev, da je v ospredju borba proti farizejem, ki so bili glavna ovira širjenja krščanstva. (Psihološki dokaz, da je evanĝelijš pisal nekdo, ki je bil še pod vtisom teh borb - že v drugem stoletju je postala ta borba neaktualna). Pri sv. Pavlu vidimo, da mnogokrat govori o judovskih kristjanih.

Med temi ko more voditi na oni strani pod vidikom "ovir" gledan svet do vrste čenitev, opominov in odovarjajočih ukrepov, ki jim pripada samo volja, ki je pogojena po namenu, daje borba proti oviram, ki so najhujše javljajo, svetovnonazornemu pridobivanju časovno zgodovinski pečat in nič manj tudi čenitvam ter ukrepom časovno pogojeni značaj in s tem onojeno voljavo."

Pavlovo obravnavanje vprašanja judovskih kristjanov daje tako časovno potezo njegovim pisanjem, kor je predmet postal kmalu povežen in se je moralo krščanstvo usmeriti k grško-rimskemu kulturnemu in življenjskemu prostoru. Znače ne smemo Jančozovega stavka: "Zakaj karkoli je na svetu, poželenje mesa in poželenje oči in napuh življenja" (1 Jan 2, 16) tolkati kot prokletov zonskega življenja, marveč kot karakterizacijo stanja unirajoče antike. Mladog krščanstvo je stalo nasproti svetu, kor je celo poganske bogoslужje vključevalo nočistovanje. Novi kristjani so bili zaradi socialnega izvora in kulturne dediščine še sami prepejani tega duha. Zaradi tega toliko odpor do vsoga gonskega, ki se odraža tudi n. pr. v Pavlovih pisanjih, ko odavetuje zakon (vpliva tudi prepričanje o skorajšnem koncu sveta). Koncil v Toledo je bil prisiljen izjaviti, da sklopanje zakonov ni grešno (1. 447). Na misljenje kristjanov so močno vplivala tudi stalno se ponavljajoča proganjanja. Zato najdemo mnoge težonj unkniti se svetu in manj velikopoteznih načrtov za oblikovanje kulture. Zaradi tega pa še nismo upravičeni sklopiti, da je krščanstvo kulturi sovražno! Kdor pa ima smisel za človeško veličino, bo ugotovil z občudovanjem, da ti kristjani, ki so bili obdani od propada in poloma, niso znižali zahtev do samih sebe ter resili za dobo po proganjanju najmanjšo nore krščanstva, marveč največjo, tako, da je bilo treba mnogokaj črtati, da so se približali oni pravi sredini, ki odlikuje mir in harmonijo življenjske podrobnosti evanĝelijev". Če bi kdo zbral izreke te dobe, bi jih moral nasloviti: "Tako trdi se morali biti ljudje do sebe, da so se mogli odtegniti pozirajočemu objeru velikanskega nočvirja". Zato je treba pravilno razumeti geslo: "Nazaj k prvotnemu krščanstvu!". Kolikor daljšo dobo razumemo pod tem imenom, toliko več je časovno pogojenega. Če pa mislimo samo na duhovno temelje, je geslo nepotrebno, če že ne krivoversko. Na teh temeljih je namreč zgrajena celotna stavba vseh stoletij krščanstva.

Prva doba krščanstva kaže poleg časovno pogojenega seveda tudi odlike, ki jih mora priznati vsaka doba: junsko priznavanje vere kljub vsomu proganjanju, pripravljenost odgovodati se ne samo udobnostim življenja, marveč celo mirnemu življenju v državi, sprejemanje obveznosti, ki se dalec prosejale

evangeljsko sporo, samo da bi si zagotovili vero in zlasti dejavna ljubezen do bližnjega.

Toda tudi poznejša stoletja kažejo tako svetle vzore vedno, kadar je krščanstvo postavljeno pred hudo preizkušnjo, zlasti proganjanje.

Povratak v krščanstvo prvih stoletij je prav tako nezazelen kot v katerokoli drugo dobo krščanstva. "Taka želja bi morala izhajati iz predpostavke, da se v katerem koli stoletju ideje krščanstva tako popolno uresničilo, da nam preostane samo še kopirati krščansko življenje tega stoletja. Stvar pa ni taka in tudi nikdar ne bo. Od polnosti božje luči, ki se izliva v ideje krščanstva, se probije skozi življenje in mišljenje vsakoga stoletja samo toliko, koliko morejo ljudje tega stoletja dojeti. Ta božja luč se lomi v časovne in kulturne pogojenih problemih določenega časa. Ovir iz npranjšega sveta in okolice morejo svoje sonce. Ljudje določen dobo prinašajo svoja vprašanja in skrbi v to osvetljuječo, raziskujočo in zdravilno luč. Tako je v vsaki dobi vedno to najjasnejše osvetljeno, kar je postavilo v ospredje njihova stiska, njihov boj in borba."

"Krščanstvo pa je polnost... Je božja luč večno rosnice v njeni jasni čistosti brez vsake sonce in lomljenja. Krščanstvo je brezčasna rosnica, ki se je ne dotakne ranja časov, sprememba problemov in ki je neodvisna od svojskosti narodov in kultur." Samo Bog-človek je videl to krščanstvo v vsaj polnosti. Zato je za vse čase najmočnejša luč evangelij, njegov bogoslov. "Iz polnosti tega brezčasnega krščanstva črpa vsako krščansko stoletje, kolikor morejo zajeti njegove črpalke."

To brezčasno krščanstvo skušajo kristjani vsako dobo uresničiti, kolikor pač zmorejo. "V službi tega brezčasnega krščanstva skušajo ločiti v nazorih krščanskih generacij protoklosti večno veljavno od časovno pogojenega." Cerkve se vože zato samo na to, kar je možno nasloniti na Kristusovo razodetje. Naslova neznotljivosti ne priznava se tako slavni cerkveni učitelji, svetniki ali teologi. "Ve, da nosita veliki cerkveni učitelj in svetnik znake svoje dobe ne samo na obliki, marveč tudi v marsikateri svoji ideji in vrednotenju. Za ideje pa pononi znamenje časa vedno enostranost in omejitve rosnice."

V službi potrebne ločitve med večnim in časnim krščanstvom ter njegovoga tolmačenja v času je poznala in pozna tudi Cerkve stalne revizije časovnih danih nazorov, ukrepov in postav. "Norma Cerkve ni protoklost, kljub vsaj pletoti do velikih dob in velikih mož lastne protoklosti, marveč rosnica, ki je ločena od protoklosti. Krščanstvo novoga stoletja nima samo pravice, ločiti se od časovno pogojenih nazorov prejšnjih stoletij, marveč v določenih pogojih celo dolžnost. Včerajšnje krščanstvo - v snislu oblike, ki se je skovale včerajšnje stiske, ovire, problemi in vidiki - more postati težka ovira za pridobivanje današnjega krščanstva."

"Cerkve se zaveda, da človek ne more "do konca" ali "popolno" misliti božjih misli. Zato tudi v Cerkvi ni zamrla molitev za razsvetljenje vsah 2000 let".

"Kristjani nimamo naloge, da bi prenašali protoklost v sodanost in da bi sodobnost norili ob protoklosti, marveč da pokazemo sodobnosti, kar bo tudi se jutri veljalo: večno, brezčasno rosnico, brez spoznanja katere se protoklost, sodanost in bodočnost velike zmote in življenje mine stvarnosti."

KNJIGE

- Alois Dempf, *Die Krisis der Fortschrittslehre*, Herder Wien 1947, 36 strani.

Dempf imenuje knjižico "Aforizme k duhovnemu stanju". Najvažnejše praktično vprašanje sodobnosti se mu zdi vprašanje napredka. Nedvorno moramo priznati velik napredek teoretičnega, tehničnega in organizatornega razuma, docim je napredek praktičnega in npravnega razuma ogrožen. Nosilci svetne vere v napredek so bili meščani. Napredek prirodoslovnih znanosti in tehnike je rodil specializacijo in težnja k determinizmu. "Ta prenos zakonitosti enoga področja na vsa ostala je najhujša logična in znanstvena napaka" (8). Pojavi se monistični materializem, biološki naturalizem, psihologizem, historizem in relativizem - vse monistični svetovni nazori. Človeka zreducirajo na monistično zakonitost bodisi telesa, življenja ali duha. Intelektualce - proroke sodobnosti, družita ateizem in nihilizem, zanikanje osebnega Boga, osebnosti in normativne etike. Človeštvo doseže najnižjo duhovno stopnjo okrog l. 1870.

Veliki preobrat v fiziki.

Začetok 20. st. je s spoznanji fizike jedra povzročil vrnitev k filozofiji, toda ne več monistični, marveč h kristianemu realizmu bodisi v duhu Kantove

metode (Weizsäcker) bodisi v duhu ontologije plasti (Schrödinger). Tehnika je ustvarila novo dobo svetovnega gospodarstva, toda nimamo še teorije (moralnosti in naravnega prava) za federacijo in svetovno gospodarstvo, v katero sili tehnični napredek.

Preobrat v biologiji

Teoretična biologija je postala metafizika življenja (Driesch, Uexküll, Dacque). Postala je mojo med živim in neživim in uči slojno zgrajenost narave. Človek je zopet krona stvarstva in ne več izrodek narave.

Veliki preobrat v sociologiji

M. Weber, E. Troeltsch in E. Peterson so ustanovili versko sociologijo in ugotovili, da družba ne sloni na gospodarskih, marveč verskih temeljih. H. Scheler je omogočil s sociologijo znanosti ideološko kritiko vseh področij kulture. Dilthey je obnovil nauk romantikov o življenjskih silah (Lebenskräfte - kulturna področja), s čimer so bili dani pogoji za kritično filozofijo kulture. Praktično sociologijo predstavlja publicistika, ki je razkrinkala razno mitično Sorol - Les illusions du progrès 1908, Le Bon - psihologija mas). Zlorabila je to propagandno vedo polinteligentna fašizma in nacionalnega socializma (čudno, da Derrif ni omenil vzornika obeh, komunistična moja op.).

Preobrat v filozofiji

Ob začetku stoletja je bila filozofija obsojena na smrt. Toda Husserl je proračunal relativizem s svoje fenomenologije, H. Scheler je utrdil etično vrednoto, historizem je proračunala verska sociologija, metafiziko je utemeljila teoretična biologija. Zopet je dana možnost teoretične antropologije. "To je pot sodobne znanstvene filozofije do kritične treznosti, obenem pa do integralnega humanizma, do nove dozoritve podobe človeka... Šele od tod, iz velike in nove metafizike bo možno rešiti karakterološka in globinsko psihološka vprašanja pristnega oblikovanja človeka, etičnega in socialnega vodstva človeštva na pot k solidarnosti in ga pripeljati v novo občestvo duhovnega" (20). Po nastopu tretjega stanu in prvih zastopnikov četrtega stanu nastopi reakcija anti-liberalizma v centralizmu, novem absolutizmu in kolektivizmu s krono rasnega mita. Toda zadnje čase opazamo nastavke za premaganje krize napredka. Pojavile se so samokritične stranke - noveliberalizem (Lippmann, Röpke, Hayek), novi socializem (Schumpeter), neosolidarizem (Chr. Dawson). Danes stojimo pred nalogo obnoviti enotnost krščanstva. Obnova krščanskega reda mora biti več kot samo načrt za družbo ali za gospodarstvo, biti mora načrt za celotno kulturo. Celotnemu organizacijskemu sistemu je treba postaviti duhovni cilj, ki bo postavil stroj v službo duha. Polog politve ne smemo pozabiti študija, k čemu nagibajo Angličani in katolici. Krščanski red mora temeljiti na svobodi združevanja in izbire politice, da bo notranje prerodilo birokrate in specialiste načelo nosilne službe in duhovne odgovornosti. "Velika industrijska revolucija civilizacije vsoga sveta kot najvišje organizacijske enote je že uresničena. Pod njo so veliki kulturni krogi, katerim prištevamo danes že tudi Indijo in Kitajsko in velike federacije Severne Amerike, (angloški) imperij in Rusijo. Svetovna civilizacija vedno bolj odpira in ponotuje deslej v sebi zaključeno kulturo. Prodvorn pa se mora Evropa sama, stvariteljica svetovne civilizacije, postaviti poleg nje kot kulturna enota in nadaljna federacija. Zveza narodov, ki je mehanično sestavala glasove držav, je razpadla, ker ta konfederacija ni imela na kulturni slupnosti zgrajenih federacij, in ker niso spoznali v državi in narodu zgolj členov kulturnih krogov" (35/36).

V A B I L O K S O D E L O V A N J U

Priljubljeni odbor za organizacijo slovnih uradnih znanstvenikov v znanstvenstvu je skušal organizatorno povezati vse filovence v znanstvenstvu, ki so se že uveljavili v znanosti, kakor tudi one, ki začnajo z znanstvenimi delom. Poskus žal ni rodil sadov, toda potreba po združitvi duhovnih ustvarjalnih sil postaja toliko resnejša, kolikor dalj traja duhovna diktatura materializma v domovini.

Razgovori in Razglodi so najhujši poskus rešitve tega vprašanja. Morda najhujši most do poznejše zadovoljive rešitve. Njih namen ni popolnost, marveč pobuda k misljenju in delu. Zato naj ne bo nikogar strah povedati svojih misli, ker popolnost raste z vajo, na drugi strani pa naj tistih, ki so dosegli že znanstveno priznanje, skromna oblika ne odvrne od sodelovanja. Zavedati se morajo, da so dolžni od svojega bogastva dajati tudi drugim, zlasti mlajšemu rodu, ki naj ob njih raste.

Prispevki naj bodo po možnosti kratki - ogrodje, ki bo zahtevalo še lastnega duhovnega dela bralcev. Dolžina sestavka bo seveda nakazovala vprašanje

samo. Mišljeno je samo, naj ne bo vsaka misel do konca nanizana kot za tisk, marveč kot si prodavatelj skicira prodavanje v glavnih obrisih.

Dobata naj se onako omoji na važno točko, ne toliko na kako tehnično malonkosti.

Prispevke pošiljajte, prosim, na naslov:
Slovenian Research Centre,
61 Mc Farland Ave., Toronto 10, Ontario, Canada.

R. O. I. A. S. N. I. L. O.

Kdor je prejel našo voz, ki je izhajala v Torontu, je opazil, da je nekaj sestavkov povzgotih iz nje. Podobno zamislil kot je sedanja, son narveč skušal realizirati v ožjem krogu, pa ni bilo dovolj odziva. Ker je sedanji poizkus namenjen širšemu krogu, ki našo veži ni dobival, son povzel sestavko, ki spadajo v to celoto.

Nekaj prispevkov, ki imajo tesnejšo ali rahlojšo zvezo s sedanjim poizkusom, je bilo tudi tiskanih. Ker niso tako bistveni sestavni del celote in ker so bili že itak dostopni javnosti, jih ne bom vključil v sedanjo objavo, marveč bom samo navedel naslove in kraj objave.:

Razgovori:

Postani, kar si! 30.1. in 6.2.1948.
Satyagraha 12.3.1948.
Usoda ali naloga 2.4.1948.
Nekaj misli za 1. maj 30.4.1948.

Razglodi:

-Karaška kronika v Celovcu:-

W. Koppers, Urmonsich und Religion, Olten 1946 (Današnje poslanstvo prepričanih narodov 5. 12. 47.)
A. Teutschner, Bankenverstaatlichung, Salzburg 1946 (Podržavljenjo bank, božič 47.)
W. Sorbart, Das ökonomische Zeitalter, Berlin 1937 (neuspoh gospodarske dobe, 9.1.48.)
J. Dobretsberger, Katholische Sozialpolitik am Scheideweg, Graz-Wien 1947 (Katoliška socialna politika na razpotju 6. in 15. 2. 1948)

Slovenska pot v Buenos Airesu

Naloga sodobno slovenske kulture 1-3. I. Ahčin, Sociologija II -2
Družbena gospodarska naloga slovenske države, II-1,2. Chr. Dawson, The Judgment of the Nations, 1942
Človekova podoba včeraj in danes II-3,4. (Sodba narodov II - 6.)
Javno mnenje v Cerkvi II -4.

Slovenska država v Torontu

Poslanstvo svobodnih, 20.4.1954.
Oče v sodobni družbi, 20.6.1954.
Duh oživlja 20.8.1954.
Slovenska doba 20.11.1954.
Slovenski kulturni program, 20.1.1955.

Obseg prve številke je namenoma manjši, ker ni bilo mogoče določiti števila izvodov, ki bodo potrebni.

Naslednje številke bodo dobivali samo oni, ki bodo vrnili spodnjo prijavnico in seveda tudi tisti, ki se bodo sami pisnomo prijavili. Prosim, da ne odlašate s prijavo, da bo mogoče pravočasno pripraviti naslovnik.

Prihodnja številka bo izšla predvidoma v aprilu.

Slovenian Research Centre,
61 Mc Farland Ave.,
TORONTO 10, Ontario
Canada

Podpisani.....
(ime)

naslov .....

prosim, da mi pošiljate Razgovore in razglode na gornji naslov. Obvezujem se, da bom sproti sporočal morebitno spremembo naslova. podpis